

فلسفہ ی تعلیم و تربیت

نوشته ی نل نودینگز

ترجمہ ی

علیرضا شواخی

مریم انصاری

شقایق نیک نشان

سیروس محمودی

زیر نظر دکتر حسن علی بختیار نصرآبادی

ویراستار: دکتر رسول برجسیان

سرشناسه	نودینگز، نل، ۱۹۲۹ - م.
عنوان و نام پدیدآور	فلسفه‌ی تعلیم و تربیت / نوشته‌ی نل نودینگز؛ ترجمه‌ی علیرضا شواخی... [و دیگران]؛ زیر نظر حتملی بختیار نصرآبادی؛ ویراستار رسول برجسیان.
مشخصات نشر	اصفهان: نشر نوشته، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	۳۹۴ص.
شابک	ISBN: 978-600-6005-08-9
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبا
یادداشت	عنوان اصلی: Philosophy of Education
موضوع	مترجمان: علیرضا شواخی، مریم انصاری، شقایق نیک‌نشان
موضوع	سیروس محمودی.
موضوع	واژه‌نامه.
موضوع	کتابنامه.
شناسه افزوده	آموزش و پرورش - فلسفه
شناسه افزوده	شواخی، علیرضا، ۱۳۲۶ - مترجم
شناسه افزوده	بختیار نصرآبادی، حتملی، ۱۳۳۲ - ناظر
رده بندی کنگره	برجسیان، رسول، ویراستار
رده بندی دیویی	۱۳۹۰ قف ۵۸۷/۵۸۷ LB1۴۴
شماره کتابشناسی ملی	۲۷۰/۱
	۲۲۱۰۰۶۹

اصفهان - خیابان فلسطین - ساختمان نوید
کد پستی: ۸۱۲۳۵-۸۲۱۷۷
تلفن: ۲۲۰۸۶۱۰ - ۲۲۲۲۲۲۵
موبایل: ۲۲۲۲۲۲۵
E-mail: NEWESHTE_PUB@Yahoo.co.ir

فلسفه‌ی تعلیم و تربیت

نوشته‌ی: نل نودینگز

ترجمه‌ی: علی‌رضا شواخی، مریم انصاری، شقایق نیک‌نشان و سیروس محمودی

زیر نظر دکتر حسن علی بختیار نصرآبادی

ویراستار دکتر رسول برجسیان

طرح جلد: مهندس حسن خطیبی

صفحه‌پرداز: سیدعلی روغنی

لیتوگراف: طلوع

چاپ: هشت بهشت

صحافی: سپاهان

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۰

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۰-۵۰۸-۹

ISBN: 978-600-6005-08-9

کلیه‌ی حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۵	فصل ۱: فلسفه‌ی تعلیم و تربیت قبل از قرن بیستم
۹	سقراط و افلاطون
۱۹	ارسطو
۲۴	روسو
۳۱	پستالوزی، هربارت و فروبل
۳۷	سؤال‌های فصل
۳۹	فصل ۲: تفکر فلسفی و تربیتی جان دیویی
۴۰	جهت‌گیری فلسفی دیویی
۴۳	معنا و هدف‌های تعلیم و تربیت
۴۸	روان‌شناسی دیویی
۵۳	نظریه‌ی شناخت دیویی
۵۸	دموکراسی و تعلیم و تربیت
۶۳	جایگاه محتوای موضوع درسی
۶۵	دیویی امروز: یک ارزیابی
۶۷	سؤال‌های فصل

۶۹	فصل ۳: فلسفه‌ی تحلیلی
۷۱	تحلیل فلسفی در تعلیم و تربیت
۷۶	تحلیل تدریس
۸۹	تحلیل‌های جاری از تدریس
۹۳	سؤال‌های فصل

۹۵	فصل ۴: فلسفه‌ی قاره‌ای
۹۵	فلسفه‌ی وجودی
۱۰۹	پدیدارشناسی
۱۱۲	نظریه‌ی انتقادی
۱۱۸	هرمنوتیک
۱۲۰	پسانوگرایی
۱۲۷	سؤال‌های فصل

۱۳۱	فصل ۵: منطق و تفکر انتقادی
۱۳۱	منطق صوری
۱۴۲	منطق غیرصوری
۱۵۱	دیدگاه مک‌پک از تفکر انتقادی
۱۵۳	یک رویکرد جایگزین
۱۶۲	سؤال‌های فصل

۱۶۵	فصل ۶: شناخت‌شناسی و تعلیم و تربیت
۱۶۷	باور صادق‌موجه
۱۷۰	بنیادگرایی
۱۷۴	صدق

۱۷۹	نظریه‌های غیربنیادی شناخت
۱۹۰	شناخت‌شناسی و تعلیم و تربیت
۱۹۷	ساختارگرایی
۲۰۵	سؤال‌های فصل

۲۰۷	فصل ۷: فلسفه‌ی علم اجتماعی و تحقیق تربیتی
۲۰۷	علم چگونه رشد می‌کند؟
۲۱۶	مناظره‌ای در تحقیق تربیتی
۲۲۶	چند نمونه
۲۳۰	سؤال‌های فصل

۲۳۳	فصل ۸: علم اخلاق و تربیت اخلاقی
۲۳۴	نظام اخلاق پیشا روشنگری
۲۴۳	نظام اخلاق روشنگری
۲۴۷	فایده باوری
۲۵۳	علم اخلاق دیویی
۲۵۸	تربیت اخلاقی
۲۶۲	رشدی گرایی شناخت
۲۷۲	سؤال‌های فصل

۲۷۵	فصل ۹: فلسفه‌ی سیاسی و اجتماعی
۲۷۶	مناظره‌ی جاری
۲۸۴	عدالت و برابری در تعلیم و تربیت
۳۰۶	سؤال‌های فصل

۳۰۹	فصل ۱۰: فمینیسم، فلسفه و تعلیم و تربیت
۳۰۹	انتقادهای فمینیست از فلسفه
۳۱۵	شناخت‌شناسی
۳۱۹	فلسفه‌ی علم اجتماعی
۳۲۲	فلسفه‌ی (علم) اخلاق
۳۲۹	مراقبت و تعلیم و تربیت
۳۴۲	سؤال‌های فصل
۳۴۵	پی‌گفتار
۳۴۹	یادداشت‌ها
۳۶۵	کتاب‌شناسی
۳۷۱	اسامی
۳۷۷	واژگان

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۸۹	شکل ۳-۱: پیوستار گسترش یافته‌ی تدریس
۱۳۴	شکل ۵-۱: جداول ارزش‌های اساسی
۱۳۴	شکل ۵-۲: مثلث ABC
۲۷۱	شکل ۸-۱: برنامه‌ی ایضاح ارزش‌ها

www.ketab.ir

یادداشت مترجمان

سپاس خدای متعال را که زحمات دو ساله‌ی ما را در ترجمه‌ی کتاب حاضر، قرین توفیق ساخت. نویسنده‌ی کتاب خانم نل نودینگز، استاد بازنشسته‌ی دانشگاه استنفورد می‌باشد. تحصیلات دانشگاهی وی لیسانس ریاضی، فوق لیسانس ریاضی فیزیک و دکترای تعلیم و تربیت می‌باشد. ایشان مقاله‌ها و کتاب‌های متعددی در حوزه‌ی تعلیم و تربیت داشته و صاحب اندیشه و نظر در مباحث اخلاق و به ویژه اخلاق مراقبتی است و کاربرد آن را در تعلیم و تربیت بیان نموده است. برخی آثار وی در انتهای همین کتاب آمده است.

هدف از ترجمه‌ی کتاب حاضر به دلیل‌های زیر بوده است:

نخستین و مهم‌ترین دلیل، کمبود و شاید حتی فقدان کتابی به زبان فارسی بوده است که مسایل تربیتی را به روش فلسفی مورد بررسی قرار داده باشد. ترجمه‌ی حاضر می‌تواند، علاقمندان به حوزه‌ی تعلیم و تربیت در گرایش‌های مختلف را با فلسفه‌ی تربیتی آشنا سازد.

دوم، کتاب حاضر تقریباً همه‌ی شاخه‌های اصلی فلسفی را در مسایل تعلیم و تربیت مورد مذاقه قرار داده است و روش استدلال فلسفی در مسایل قلمرو تعلیم و تربیت به جز هنر و معنویت را بر خوانندگان آشکار می‌سازد.

سوم، محتوای کتاب به شیوه‌ای دقیق و عمیق، خواننده را به زمینه و بستر تاریخی مسایل تعلیم و تربیت وارد ساخته و وی را به متن آن‌ها سوق داده، و جهت‌گیری‌های آتی فلسفی تربیتی را بر وی می‌نمایاند.

نویسنده در مقدمه‌ی کتاب، فصول کتاب را معرفی کرده است، از این رو از ذکر آن خودداری می‌شود، اما ذکر نکاتی در خصوص ترجمه ضروری است.

در ترجمه‌ی واژه‌های فلسفی، منطقی و علمی سعی بر آن بوده که به فرهنگ‌های تخصصی فارسی و حتی دایره‌المعارف‌های انگلیسی رجوع شود. برای برخی از واژه‌ها، به دلیل محتوا و زمینه‌ی تاریخی آن‌ها، معادل فارسی در نظر گرفته نشده است، مانند دموکراسی.

برای برخی واژه‌ها برابری دقیق فلسفی لحاظ شده است، چرا که برابری غیر فلسفی تمام معنی واژه‌ها را آدا نمی‌کند. مثلاً برابر نهاده‌ی فارسی پراگماتیسم، صلاح عملی انتخاب شد و نه عمل‌گرایی و یا به جای واژه‌ی ناتورالیسم، طبیعی‌گرایی و نه طبیعت‌گرایی لحاظ گردیده است.

در متن ترجمه هر جا کلمه یا عبارتی داخل [] قرار گرفته، از مترجمان و ویراستار متن و بقیه تماماً از نویسنده می‌باشد.

کلمه یا عبارتی از متن حذف و یا اضافه نشده است، مگر در یک صفحه که دلیل آن هم زیر نویس شده و حذف آن به محتوای متن لطمه‌ای نزده است. البته، ابتدای هر فصل، چند منبع برای درک بهتر آن فصل توصیه شده است که چون اغلب آن‌ها، در دسترس فارسی‌زبانان نیستند، حذف شده است.

در متن ترجمه، هر جا ضمیر «آنان» استفاده شده است، مرجع آن «انسانی» و هر جا «آن‌ها» به کار گرفته شده است، مرجع آن «غیر انسان» بوده تا خواننده، دچار ابهام نگردد.

در خصوص فصل دهم کتاب این توضیح ضروری به نظر می‌آید که عنوانش با اصطلاح فمینیسم آغاز می‌گردد ولی در متن آن واژه فمینیست به کار گرفته شده است؛ شاید به این دلیل بوده باشد که چون فمینیسم دارای گرایش‌های متعدد و متنوع است، به سختی قابل تعریف باشد؛ گرایش‌های این واژه توسط پسوندهای آن از هم جدا می‌شوند، مثلاً گرایش فمینیسم صلاح عملی. بنابراین در متن فصل مذکور، احتمالاً منظور نویسنده‌ی محترم از کاربرد واژه‌ی فمینیست، به اندیشه‌ی هر فردی اطلاق می‌کند که باور دارد، زنان به دلیل جنسیت از یکی از حقوق مرتبط در حوزه‌های تربیتی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و غیره مورد تبعیض و

ستم قرار گرفته است و در واقع با این دید، دفاع از حقوق زنان دیگر مختص به خود زنان نخواهد بود.

سعی بر آن بوده است که ترجمه، کاملاً وفادار به متن و فضای فلسفی آن باشد و هیچ گونه فضای تفسیری و شخصی بر آن تحمیل نگردد.

هر چند سعی بسیار شده تا ترجمه‌ی کتاب حاضر دارای عیب و نقص کم‌تری باشد ولی قطعاً این گونه نیست. مترجمان امیدوار هستند که خوانندگان اندیشه‌ور و خرددوست بر آنان منت نهاده و کاستی‌های موجود را به آنان از طریق آدرس الکترونیکی shavakhi2007@gmail.com گوشزد نمایند تا در فرصت‌های آتی در رفع آن‌ها کوشش به عمل آورده شود.

در پایان بر خود لازم می‌دانیم از جناب آقای دکتر حسن علی بختیار نصرآبادی که پیش‌نهاد ترجمه‌ی کتاب را دادند و تا پایان ترجمه ناظر و راهنمای ترجمه بودند، قدردانی کنیم و از جناب آقای دکتر رسول برجیسیان که با صبر، تحمل و دقت سرشار، ترجمه‌ی اولیه را با متن اصلی تطبیق داده و اصلاحات بسیاری را از جنبه‌های فلسفی ارایه و غنای هر چه بیش‌تر ترجمه را به خصوص در فصول نه و ده فراهم آوردند، تشکر نماییم. از جناب آقای مرتضی بهرنگی، رئیس مرکز تربیت معلم شهید باهنر (معین) اصفهان که در فراهم‌سازی استفاده از امکانات آن مرکز، یاری‌گرم‌ان بودند، نیز تشکر می‌نماییم.

مترجمان / مهرماه ۱۳۸۹

قدردانی

در ابتدا، لازم است از تمامی فیلسوفان تعلیم و تربیت که بر تفکر من در نوشتن این کتاب تأثیر داشتند و همکاری زیادی را با دانشجویان تعلیم و تربیت داشته‌اند، تشکر کنم. سپس از دنیس فیلیپس^۱، نیکولاس بوربولز^۲ و سردبیر اسپنسر کار^۳، تشکر ویژه‌ای دارم که اولین پیش‌نویس کتاب را خواندند و در حذف، اصلاح و روشن‌سازی جملات مبهم به من کمک کردند. همچنین از دانشجویان تربیت معلم در دانشگاه کلمبیا که مشتاقانه اولین پیش‌نویس کتاب را به عنوان متن درسی مطالعه کردند و سهم قابل توجهی در اصلاح آن داشتند، تشکر و قدردانی می‌نمایم و نیز از همسر من جیم^۴، برای خواندن پیش‌نویس و غلط‌گیری و به ویژه به خاطر پذیرش دستکاری من، تشکر و قدردانی می‌کنم. در نهایت، از دستیار سابقم الیسا هیرش^۵ که سخاوتمندانه، فکر من را در نوشتن این کتاب پروراند و بیش‌تر پیش‌نویس اولیه را تایید کرد، همچنین از دایان گل^۶ به خاطر ویراستاری و دستکاری در دانشکده‌ی تربیت معلم تشکر می‌کنم.

نل نودینگز

دانشگاه استنفورد

1- Denis Phillips
2- Nicholas Burbules
3- Spencer Carr
4- Jim
5- Elissa Hirsh
6- Diane Gal

مقدمه

فلسفه‌ی تعلیم و تربیت، مطالعه‌ی فلسفی تعلیم و تربیت و مسائل آن است. بر خلاف شاخه‌های دیگر فلسفه، این شاخه به ندرت در انجمن‌های فلسفی و بخش‌های فلسفی تدریس می‌شود. فقط فلسفه‌ی حقوق یا طب است که اغلب در مدرسه‌ی حقوق یا پزشکی و فلسفه‌ی تعلیم و تربیت معمولاً در مدارس یا دپارتمان‌های فلسفی آموزش و پرورش تدریس می‌شود. موضوع اصلی آن تعلیم و تربیت و روش آن، فلسفی است.

به طور سنتی روش‌های فلسفی، تجزیه و تحلیل و روشن‌سازی مفاهیم، استدلال‌ها، نظریه‌ها و زبان را شامل می‌شده است. فلاسفه از آن جهت که فیلسوف هستند، معمولاً نظریه‌های تربیتی (تدریس، یادگیری و مانند آن) ایجاد نمی‌کنند، بلکه به تجزیه و تحلیل نظریه‌ها و استدلال‌ها، گاهی به ارتقای استدلال‌های قبلی و گاهی اوقات به ایراد اعتراض‌های نمودمند می‌پردازند. همین اعتراض‌های نیرومند است که منجر به تجدید نظر و یا اصلاح نظریه‌ها و زنجیره‌ی استدلال‌ها می‌شود. با این حال موارد استثنای زیادی در این گونه نظرگاه فلسفی به عنوان تحلیل و ایضاح وجود دارد. به عنوان مثال، فلاسفه‌ی سنتی یونان، فلسفه را بسیار گسترده‌تر تفسیر می‌کردند و به کاوش سؤال‌هایی می‌پرداختند که فیلسوفان بعدی (که بیش‌تر دیدگاه تحلیلی داشتند) آن را خارج از محدوده‌ی فلسفی می‌دانستند.

در واقع، از نظر یونانیان، «فلسفه» به معنی دوستداری خرد است و امروزه ما فکر می‌کنیم که بحث‌های آنان به عنوان قسمتی از یک «مکالمه‌ی جاویدان» بوده

است. افراد بسیاری معتقدند که فلسفه بیش از حد، از این سؤال‌های جاودانه دور شده است و این امور حاکی از آن است که فیلسوفان بار دیگر احتمالاً دانشجویان خود را به شرکت در مکالمه‌های جاودان فرا می‌خوانند.

به رغم دیدگاه تحلیلی غالب در فلسفه‌ی قرن بیستم، فلاسفه گاهی اوقات نظریه‌های جدید ابداع کرده‌اند و امروزه بسیاری از فیلسوفان درگیر کار بازسازی آن‌ها هستند. آنان زبان‌های جدیدی معرفی کرده و بدیل‌های قوی برای استفاده‌ی درست و باضابطه از زبان پیشنهاد می‌کنند، و برخی در حال حاضر از داده‌های تجربی و ادبی در تشکیل روایت‌های تربیتی برای مطالب خود کمک می‌گیرند که نمی‌تواند شیوه‌ی مرسوم و متداول استدلال قلمداد گردد. اعم از این که این کار دقیقاً و به درستی فلسفه نامیده شود یا قسمتی از مباحث مهیج معاصر تلقی گردد. فیلسوفان تعلیم و تربیت، مشکلات و مسائل تعلیم و تربیت را از منظر فلسفی مطالعه می‌کنند. برای این کار آنان نیاز به دانستن چیزهایی در مورد شماری از شاخه‌های معمول فلسفه دارند، از قبیل شناخت‌شناسی (نظریه‌های معرفت)، فلسفه‌ی زبان، فلسفه‌ی اخلاق، فلسفه‌ی سیاسی یا اجتماعی، فلسفه‌ی علم و شاید فلسفه‌ی ذهن و فلسفه‌ی هنر. این کار سختی است، و در تهیه‌ی مقدمه‌ای بر فلسفه‌ی تعلیم و تربیت، فیلسوفان تعلیم و تربیت اغلب در جلب رضایت مربیان و معلمان ناکام بوده‌اند، زیرا محتوای آن بسیار انتزاعی و پیچیده بوده است. بعضی از تلقی‌های زنده‌ی معاصر که همگی فارغ از آن چه که ممکن است محتوای^۱ فلسفی نامیده شود، وجود دارد که به جای تمرکز بر استفاده‌ی گونه‌ای از روشن‌سازی اندیشه (خصوصیت روش فلسفی) بر مسائل جدی تعلیم و تربیت متمرکز است.

در این جا، خوب یا بد، خوششان بیاید یا نیاید، من سعی خواهم کرد تا خوانندگان را با محتوای فلسفه‌ی تعلیم و تربیت، موقعی که مربوط به مسائل تعلیم و تربیت می‌شود، آشنا سازم و سعی خواهم کرد تا مسائل رایج [اما] جالب

آن را انتخاب کنم. هدف این است که خوانندگان با دقت احتیاج فلسفی و نیز پیچیدگی موضوعها در تعلیم و تربیت آشنا شوند.

چهار فصل نخست زمینه‌ای را برای آشنایی خوانندگان، درباره‌ی برخی پرسش‌های تربیتی که از زمان سقراط دارای اهمیت بوده و شیوه‌هایی را که فیلسوفان در برخورد به این پرسش‌ها به کار می‌بردند، فراهم آورد.

پس از یک بررسی تاریخی مختصر در مورد چنین پرسش‌ها و شیوه‌های برخورد با آنها تا قبل از قرن بیستم [در فصل اول]، به جان دیویی در فصل دوم بر خواهیم گشت. این فصل توسعه‌ی تاریخی را دنبال می‌کند، اما آن، هم‌چنین عرصه‌ای را برای بحث رایج، مشخص نموده و شیوه‌های طبیعی‌گرایی صلاح عملی را معرفی می‌کند. در فصل سوم و چهارم، در مورد شیوه‌ها یا رویکردهای دیگر مورد استفاده توسط فلاسفه‌ی معاصر تعلیم و تربیت بحث می‌کنم، از قبیل: فلسفه‌ی تحلیلی، فلسفه‌ی وجودی، پدیدارشناسی، نظریه‌ی انتقادی، علم تفسیر، و پسانوگرایی.

البته نمی‌توان چیزی مانند یک شیوه‌ی دقیق و کامل را در مورد این رویکردها انتظار داشت، اما امید است برای ارائه به دانشجویان در توانا ساختن آنان با مواد و اطلاعات از رویکردهای گوناگون، به اندازه‌ی کافی مناسب باشد و آنان را به فهم و درک و شناسایی نویسندگانی که از این شیوه‌ها و محتوای سنتی خاص، استفاده می‌کنند، برساند.

بعد از فصول اولیه، مشکل‌های ویژه‌ی تربیتی را بررسی خواهیم کرد و هم‌چنان موضوع‌های فلسفی و تربیتی مورد مطالعه قرار می‌گیرند [که] تحت عنوان کلی شناخت‌شناسی، فلسفه‌ی اخلاق، فلسفه‌ی علم و مانند آن قرار می‌گیرند. حتی این چیدمان به طور کامل من و نویسندگان آن را راضی نمی‌کند. من مشتاقانه منتظر آن روزی هستم که اختلاف میان رشته‌های اصلی و فرعی فرو ریزد. به هر حال، به عنوان نتیجه‌ی این فرایندها، سعی می‌شود بحث‌های کاملی در زمینه‌ی مشکلات موجود ارائه شود. برای مثال، مسأله‌ای که اخیراً به عنوان

بخشی از شناخت‌شناسی مورد بحث واقع شده است نیاز به تحلیل اخلاقی دارد. شاید، در پایان کتاب، خوانندگان ملاحظه خواهند کرد که چرا مرزهای صُلب و محکم باید شکسته شوند. در این بین آنچه را فیلسوفان در درون این مرزها انجام داده‌اند و این که چرا هنوز چیزهایی برای کار کردن باقی است، ممکن است برای خوانندگان آموزنده باشد.

فصل آخر «فمینیسم، فلسفه و تعلیم و تربیت» خلاصه شده‌ی فصل‌های قبلی از منظر طرفداران فمینیست است. متون فلسفی قبل از قرن بیستم در فصلی ارائه شده است که اعتقادات فلسفی نویسنده را بیان می‌کند. فصل پایانی این مجلد با یک روحیه‌ی عالی نوشته شده است. آن [فصل آخر] استدلال‌های بحث شده‌ی قبلی را به یاد خوانندگان آورده و اشتیاق لازم برای پویندگی بیشتر را فراهم می‌آورد.

www.ketab.ir